

УДК 821.162.1'06-1.09:13

**“DUSZA Z TYCH PEŁ WYRWANA”:
ДИАЛЕКТИКА ДУШІ / ТІЛА В ПОЕЗІЇ АНТОНІЯ ЛЯНҐЕ**

Ярослав НАХЛІК

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, e-mail: sliderua@ukr.net
Кафедра польської філології*

У статті досліджено вживання топосів *душа* та *тіло* у поезії представника Молодої Польщі Антонія Лянгє. Завдяки здійсненому аналізу виокремлено основні світоглядні концепти митця-модерніста, з'ясовано семантичне поле топосу *душа/дух* у його поетичній творчості. Простежено витoki антропологічного дуалізму у середземноморському культурному середовищі (міфологія орфізму). З'ясовано різницю у вживанні термінів *душа*, *дух* у поезії Молодої Польщі. Особливу увагу приділено стосунку душі як сутності ліричного героя до трансцендентного Абсолюту. Проведено паралелі між творчістю А.Лянгє та філософськими ідеями Г.Гегеля, А.Бергсона, З.Фройда, гебрайською антропологією, пізнішими здобутками екзистенціалістів.

Ключові слова: модернізм, душа, дух, тіло, топос, дуалізм, орфізм, Молода Польща.

В епоху Молодої Польщі трансцендентне перестає сприйматись як щось зовнішнє, відсторонене. У пошуках сенсу людського існування митець раннього модернізму звертається не до неба або природи як символів трансцендентного чи ж до конкретних релігійних практик, а всередину себе, обравши саморефлексію основним інструментом світоглядного пошуку, який для митців епохи *fin de siècle* проходить через занурення у власне єство, заглиблення в *mare tenebrarum*¹ людської душі.

У ситуації зневіри й відсутності чітких морально-аксіологічних координат, проявом чого у досліджувану епоху є відоме твердження Ф.Ніцше про смерть Бога, зорі, які раніше слугували для мислителів виразником вічного порядку чи морального імперативу, лиш являють розгубленій людині всю нескінченність Всесвіту, жаску в своїй довершеності механіку небесних сфер. За таких умов життєво необхідним стає пошук нової віри, а через неї – подолання самотності, осягнення впевненості в оточуючому світі.

Польський дослідник К.Вика виокремлює такі три основні ознаки модерністського світогляду: пошук духовних цінностей всюди і за будь-яку ціну, переконання у

¹ Доцільно процитувати повний контекст першого вживання цього образу його творцем, представником бельгійського символізму М. Метерлінком: “У нашій душі є внутрішнє море, справжнє *mare tenebrarum*, де бушують дивні бурі... У нашій душі є кімнатка Синьої Бороди, яку не слід відкривати” (*Maeterlinck M. Confession de poete; Цит. за: Miriam. Wybór pism dramatycznych Maeterlincka. Warszawa, 1894. S.XLVII*).

вищості цих цінностей та віра, що скарбницею цих цінностей завжди є окрема особистість, індивідуальна душа². Епоха раннього модернізму – одна з найскравіших епох “серця і душі” в історії людства, саме тому архетипний топос душі/духа так часто присутній у поетичних творах і знаменується в них новим, часом зовсім нетрадиційним трактуванням.

Завдання пропонованої розвідки – повернути увагу до оригінального модерністського світогляду А.Лянге, до своєрідних онтологічної та антропологічної моделей, представлених у його творчості, його спроб знайти відповіді на вічні запитання про місце людини у світі та сенс буття. В Україні та у Польщі, на батьківщині поета, його творча спадщина залишається маловивченою. Творчість поета побіжно розглянуто у працях польських дослідників, присвячених феномену Молодї Польщі – К.Вики³. Я.Прокопа⁴, М.Подрази-Квятковської⁵, А.Гутнікевича⁶. Заслужують на увагу також розвідки Ф.Махальського⁷ про орієнталізм у творчості поета та вступні статті до збірок його поезії авторства П.Войцеховського⁸ та Я.Якубовського⁹. Єдиною ґрунтовною науковою працею, предмет дослідження якої безпосередньо пов’язаний з темою нашої статті, залишається монографія Б.Шиманської “Поет і невідоме: філософські погляди А.Лянге”¹⁰ В українському літературознавстві нам не вдалося знайти окремих розвідок, присвячених творчості поета. Наявні лише побіжні згадки про нього як митця Молодї Польщі у дослідженнях Ю.Булаховської, Г.Вервеса, Р.Радишевського. Дана стаття покликана розкрити одну з граней творчості цього маловідомого в Україні автора.

Об’єкт пропонованої розвідки – цикл А.Лянге “Роздуми” (1906), який складається з 56 поетичних творів. Слідом за попередніми дослідниками творчості поета вважаємо цей цикл вершиною його творчого генія і найбільш репрезентативною добіркою світоглядних ідей та філософських концепцій митця-модерніста. Поділяємо думку Я.Прокопа, що “Роздуми” є, радше, довільним філософсько-рефлексійним записником, аніж циклом з чіткою структурою¹¹, однак вважаємо, що часте послідовне вживання топосів *тіло*, *душа*, *дух* і наведені у циклі погляди на людську сутність дають підстави підтверджувати наявність авторської концепції людської сутності. Завданням нашого дослідження є відтворити структуру цієї концепції.

З цією метою коротко простежимо генезу дуалістичного підходу у сприйнятті людини в середземноморській культурі. Ідея дуалізму людської істоти бере свій початок у вченні орфіків. Якщо ще для героїв Гомера тіло не було грішним, ворожим, а душа не виступала об’єктом поклоніння, то міфологічна течія **орфізму**¹² впровадила до

² *Wyka K.* *Modernizm polski.* Kraków, 1977. S.135.

³ *Ibid.*

⁴ *Prokop J.* *Antoni Lange // Literatura okresu Młodej Polski.* T.1. Warszawa, 1968. S.421–446.

⁵ *Podraza-Kwiatkowska M.* *Literatura Młodej Polski.* Warszawa, 1997.

⁶ *Hutnikiewicz A.* *Młoda Polska.* – Warszawa, 1994.

⁷ *Machalski F.* *Orientalizm Antoniego Langego (z zarysem bibliografii).* Tarnopol, 1937.

⁸ *Wojciechowski P.* *Przez labirynt rozmyślań do bramy śmierci – Antoni Lange Rozmyślania // Śmierć w literaturze i kulturze drugiej połowy XIX wieku.* Warszawa, 2002. S.63–77.

⁹ *Lange A.* *Poezje wybrane // Przygotował i wstępem poprzedził J.Z.Jakubowski.* Warszawa, 1960.

¹⁰ *Szymańska B.* *Poeta i nieznanе: poglądy filozoficzne A. Langego.* Warszawa, 1979.

¹¹ *Prokop J.* *Antoni Lange // Literatura okresu Młodej Polski.* T.1. S.443.

¹² Течія античної міфології, пов’язана з іменами Мусея, Епіменіда та легендарною постаттю Орфея (у реальності існування якої сумнівався вже Аристотель). Філософською основою вчення, що дійшла до наших днів, є збірник орфічних віршів, зібраних поетом-орфіком Ономакрітом (Афіни, 6 ст. до Р. Х.). Як вказує В.Любач, відомості про орфізм містяться у творах Еврипіда, Аристофана, Алкея, Платона, Аристотеля, Прокла, Павсанія.

європейського світогляду зовсім іншу антропологічну парадигму. У трактуванні її послідовників (особливого поширення ця міфологія набувала серед рабів та зубожілих давньогрецьких селян) божественна, безсмертна душа (гр. *psyche* – подих) і смертне тіло (гр. *soma*, за аналогією з гр. *sema* – гробовий камінь) – це два окремі елементи, два радикально протилежні космоси. Таким чином, вперше у європейській традиції озвучено парадигму, згідно з якою тіло є гробівцем та в'язницею душі. За твердженням послідовників орфізму, душа разом з собою приносить у світ зло. Поняття гріха й внутрішньої гріховності людини стало внеском орфізму в європейську традицію. Пізніше такий підхід був розвинутий у християнській парадигмі гріхопадіння й антропології душі, вигнаної з раю, що проявилось у теософській поезії раннього модернізму. Завдання людини – визволити душу, що реалізується в постійному світовому кругообігу (що його у грецькій традиції символізує уроборос). Орфізм – релігія реінкарнації, пов'язана з вірою у мандрівки душ. Як слушно зауважує британський дослідник античності Е.Доддс¹³, одночасно з орфічною революцією людська історія прийняла “пуританську” парадигму, пов'язану з потребою очищення душі від обмежень тіла, котрі впливають з дуалістичного трактування людини, найчастіше через пригнічування тілесних порухів та аскетизм. Саме тут закладено підвалини підходу до тіла, а ширше – до земного життя як до джерела гріха, і візія життя як випробування у космологічному вимірі. Така концепція, панування котрої простежується у європейській історії аж до виникнення протестантських рухів, стала причиною часто односторонніх концепцій трактування людської особистості, приниження людської індивідуальності та самобутності (переконливим прикладом є доба середньовіччя). Її заперечення проявляється в модерністському еротизмі та гедонізмі.

Відзначаючи важливість наведеної вище парадигми, доцільно зацитувати К.Тремонтана: “Самі не помічаючи цього, ми сьогодні перебуваємо в межах орфічної антропології, перейнятої піфагорійцями та Платоном, за якою кожна жива людина нібито мусить складатися з двох субстанцій: душі–*psyche* та тіла–*soma*”¹⁴. Цінність орфічної концепції для європейського світогляду полягала у виділенні божественної природи людини, частки безсмертя, що міститься в ній, подоланні характерного для Гомера розподілу *боги – люди*. Водночас саме цей підхід приніс ідеї радикального дуалізму, конфронтації душі й тіла, спричинився до перенесення акцентів із земного життя на загробне.

На самому початку свого творчого шляху А.Лянге від імені сучасників кидає звинувачення тогочасній науці: “Наука, нездатна пояснити невідоме, залишає в серці нашого покоління порожнечу і відчуття втрати сенсу”¹⁵. Над другою половиною ХІХ ст., попри захоплення поступом наукових знань, що охоплювало мислячу частину людства того часу, тяжів могутній вплив філософії Канта. В моменти найбільшого ентузіазму стосовно ефективності дедукції та експерименту люди тверезого розуму нагадували представникам точних наук про недоступні пізнанню речі самі у собі та нерозв'язні антиномії. Ідеологія позитивізму винесла трансцендентне за межі пізнання, тогочасна наука відмовилася шукати пояснення метафізичним загадкам, зосередившись на емпіричному пізнанні, обмеженість якого була очевидною і яке вело до щораз сильнішої соматизації людського буття. Доцільно зауважити, що цей процес, як ніколи, є актуальним і сьогодні. Як стверджує французький літературознавець та філософ Ю.Крістева, “сучасна людина йде до втрати власної душі”¹⁶. Непомітно конструюється “нове

¹³ Dodds E. R. *Grecy i irracjonalność*. Bydgoszcz, 2002. S.117.

¹⁴ Tremontant C. *Problem istnienia Boga*. Warszawa, 2001. S.374.

¹⁵ Lange A. *Mistycyzm francuski // Tygodnik Ilustrowany*. 1880. Nr 31. S.46.

¹⁶ Kristeva J. *Les nouvelles maladies de l'âme*. Paris, 1993. S.13.

людство, де буде подолана психологічна вкоріненість, метафізичний неспокій і турбота про сенс існування”¹⁷. А.Лянге відмовляється від подібного однобокого підходу, слідом за іншими модерністами стверджуючи двояку природу людини:

Bo obcy sobie jestem, jakby rozdwojony:
Ciałem żyje w tym czasie, na tutejszym globie,
Ale duch zamieszkuje odmienne regiony.
[...]
Ale jest we mnie jakaś melodia odświętna,
Co płynie we mnie z owej dalekiej otchłani.
[XXXIX, s. 60]¹⁸

Тобто, тіло існує тут і зараз, а дух є витвором іншого світу, трансцендентного, вічного, що перебуває поза часом і простором.

Доцільно зазначити, що у поезії раннього модернізму слово *дух* часто використовується як синонім слова *душа*. Таке трактування дають і сучасні словники. Наприклад, “Великий тлумачний словник сучасної української мови” як *душу*, так і *дух* (з ремаркою “за релігійними уявленнями”) пояснює наступним чином: “безсмертна нематеріальна основа в людині, що становить суть її життя”¹⁹. За нашими спостереженнями, слово *дух* у значенні *душа* та навпаки вживаються у поезії раннього модернізму, коли йдеться про опозицію матеріальне – духовне, коли поняття *душа/дух* протиставляються тілу. У такому випадку дійсно можемо ототожнювати ці поняття, трактовані як “безсмертна нематеріальна сутність людини”.

Однак *дух* не завжди можна ототожнювати з душею. Найбільш інформативним для розуміння можливостей трактування поняття *дух* наприкінці XIX ст. є, на нашу думку, визначення зі словника В.Даля (1867): “Относя слово это к человеку, иные разумеют душу его, иные же видят в душе только то, что дает жизнь плоти, а в духе высшую искру Божества, ум и волю, или же стремление к небесному”²⁰.

Сучасний тлумачний словник також дає відповідне значення слова *дух* (з ремаркою “в ідеалістичній філософії”) як “нематеріальне начало, яке лежить в основі всіх речей і явищ та є первинним щодо матерії”²¹. Щоб наочно продемонструвати, про яку саме ідеалістичну філософію йдеться, доцільно навести слова Гегеля: “Дух відрізняється від душі, яка є чимось середнім між тілесністю і духом, або виступає зв’язковою ланкою між ними. Дух як душа занурений у тілесність і душа є животворним первнем тіла”²². Таким чином, філософ трактував *дух* як чисту безтілесність, пряму опозицію матерії, а *душу* – як занурений у матерію *дух*. Таке гегелівське трактування цих понять доволі часто трапляється у ранньому модернізмі. Цей же філософ стверджував: “Дух не є чимось, що перебуває в спокої, а радше, навпаки, це щось абсолютно неспокійне”²³. Саме атрибути неспокою, прагнення змін, звільнення є найчастішими у вживанні поняття *дух* у ранньому модернізмі. Прагнення небесного, зафіксоване у визначенні В.Даля, проявляється у ранньомодерністських злетах і витаннях духа.

¹⁷ Ibid. S.14.

¹⁸ Тут і далі поезію А. Лянге цитуємо за виданням: *Lange A. Poezja wybrana // Wybór i opracowanie P. Bukowiec. Kraków, 2003*. Номер вірша циклу вказуємо в авторській нумерації.

¹⁹ Великий тлумачний словник сучасної української мови // Упор. В. Т. Бусел. Київ, 2005. С. 332–333.

²⁰ Толковый словарь живаго великорускаго языка Владимира Даля [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://slovardalja.net/word.php?wordid=7654>.

²¹ Великий тлумачний словник сучасної української мови. С. 332.

²² Цит. за: *Мачехин А. Е. Таинство души. Мудрость тысячелетий. Antologia. Москва, 2004*. С. 45.

²³ Там само. С. 53.

Польський дослідник М.Сталя зазначає, що “найближчою молодопольським поетам є концепція душі як іскри Божої, як сліду Бога в людському бутті, що прагне злету в безмежжя, поновного злиття з Абсолютом”²⁴, та все ж у їхній творчості проступає інакше прагнення – розділити душу як результат дії Бога в людському житті, те, що оживлює тіло, і дух як частину Абсолюту, що прагне злету і поєднання з Абсолютом.

Таким чином, дух є загальним поняттям, назвою нематеріального первня в дуалістичній парі *нематеріальне – емпірична матерія*, а душа є поняттям вужчим, більш індивідуальним, що, своєю чергою, належить до пари *душа – тіло* (яка часто переходить в опозицію). Дух, відповідно, належить до царини онтологічної, навіть космологічної, а душа – до антропологічної.

У творчості А.Лянге своєрідним медіатором між заангажованістю в земні, буденні справи і зверненням до Абсолюту виступає свідомість людини. Водночас автор вказує на єдність людського існування з ритмом Всесвіту, внутрішній зв'язок людини з трансцендентним, втілений у певній потойбічній мелодії, ритмі (тут простежується алюзія до філософії А.Бергсона з її концепцією *élan vital*). Поет проводить чітку межу між земним, стражданням існуванням тіла і прагненням душі до життя ідеального, єдності з трансцендентним:

Z chaosu życia rwiemy się ku górze,
Lecz duch się wiecznie na nizinach smęci –
I błądzim niby na krzyżach rozpięci!

[II, s. 16]

А.Лянге чітко вказував на спіритуалізм свого світогляду: “Дух є всюди. Немає духу без матерії, так само як немає матерії без духу”²⁵. Проявом прагнення людини позбутися земних страждань, знайти стійку опору в життєвому хаосі у поезії А.Лянге виступає дух як часточка Абсолюту в людині, котра (подібно як у концепції душі Платона) потрапила на землю з небес, тобто сфери трансцендентного. Трагедією людини, свідомої своєї екзистенції індивідуальності, є її прив'язаність до тіла, до матерії, котра з точки зору автора виступає найнижчим щаблем існування, джерелом мук і розпачу. Людство нездатне пройти шлях до воскресіння, що йому явив Месія. Страждання людства не призводять до спасіння, отож, не мають сенсу. Дух ліричного героя, символ його прагнення до звільнення, з тіла потрапляє у простір, характерні ознаки якого – темрява, чорний колір, туман і морок. Загальна характеристика цього місця – славнозвісне море темряви – *mare tenebrarum*. Цей пейзаж є символом внутрішніх переживань ліричного героя, його невпевненості й розгубленості у пошуку Абсолюту.

W morzu ciemności duch mój toczy się bez końca
Po czarnych jakichś falach, spienionych w kędziory;
[...]
I duch mój w czarnej nocy wije się tumanach
[...]
Sam mieczem archaniola wypędzam swą duszę
Z Edenów – i tak błądzę, z Edenów wygnany.
[...]
I znów noc – i znów mroki – i znów dusza woła:

[L, s. 73–75]

²⁴ Stala M. Jam jest miejsce spotkania. Duch, dusza i ciało w poetyckiej antropologii Leśmiana // W kręgu Młodej Polski. Kraków, 2001. S.113.

²⁵ Lange A. Studia i wrażenia. Warszawa, 1900. S.4.

Водночас знову маємо справу з відчуттям єдності Всесвіту, єдності людини, яка є еманациєю Абсолюту, з трансцендентним. Поет послідовно дотримується орфічно-платонівської візії душі, ув'язненої в тілі, його творчість демонструє дуалістичний підхід до людської сутності. Наприклад:

Obym w godzinie śmierci mógł rozpleść swe ciało.
[IX, s. 24]

Характерним є топос душі, ув'язненої в тілі, а отже, залежної від матеріальних законів земного світу:

Dusza twa rwie się na jasnie,
rwie się wzwyż,
ale żelazne prawa
spychają ciebie w dół.
[XXXVI, s. 56]

Важливою у “Роздумах” є проблема самотності, тягар якої поет відчував упродовж усього свого життя. Насамперед, це проблема духовної, онтологічної пустки. У десятому вірші циклу Лянге висловлює надію, що у потойбічному житті відбувається тасмичне поєднання з Абсолютом, з духом любові. До тіла ж поет підходить у руслі юдейської традиції – як до глини, земного порохи:

Jeślim bardzo samotny pośród ludzkich duchów
[...]
I kiedy moje ciało rozpadnie się w pyły,
Tajemniczy miłości duch nad nią (moglią – J.N.) zakwitnie.
[X, s. 25]

У своїй філософській концепції людського буття А.Лянге використовує також мотив праекзистенції душі:

Ale ja wiem, że z innej spłynął tu krainy –
I że ten pobyt tutaj – to kara i brzemię.
Niegdyś żyłem daleko – na jakichś błękitach,
Których pamięć w mej duszy błąka się niejasno.
[XXVIII, s. 46]

У даному уривку можемо виділити алюзії до біблійного міфу вигнання з Едему та до платонівського образу каганця, який кидає тіні на стіну печери. Лянге використовує також традиційний ще у романтизмі атрибут трансцендентного – блакить. У третьому вірші “Роздумів” спостерігаємо характерний для поезії доби Молодої Польщі топос духа як персоніфікації вільної від тілесних пут душі, людського “Я”, що долає умовності земного світу:

I tylko czasem w kradzione godziny,
Kiedy przycichnie ta walka jałowa:
Duch mój ulata w pieśniowe krainy.
[III, s. 17]

Ці польоти є не лише проявом використання оніричної дійсності у творах, такої характерної для раннього модернізму, а й символом бодай тимчасового подолання законів навколишньої дійсності, наближення до божественного через набуття характерної для нього свободи. В поезії А.Лянге чітким є сприйняття антропоморфного низу–верху: топос неба і чин польоту в ньому символізують *sacrum* і його причастя, топос землі і образ людей, що плазують по ній – *profanum* і поневолене, іманентно детерміноване земне життя. Часом злету душі в поезії Лянге є молодість:

Raz tylko jeden łśni młodości słońce,
 Raz dusza wzlata na skrzydłach polotnych;
 [...]
 Nad moją głową cyka zegar stary,
 [...]
 I przypomina bezpowrotne mary,
 I młodej duszy z wiosną zaślubiny...

[V, s. 19]

Таке сприйняття людської долі опосередковано зумовлене й особистим життям автора – будучи замолоду “левом столичних салонів”, популярним і успішним поетом, на старість Лянґе залишився вбогим та самотнім.

Порятунок для людини у поезії Лянґе завжди є зовнішнім – людина не може позбутися імпліцитних, спричинених самим її буттям страждань, діючи в рамках свого тіла й згідно з фізичними законами. Для звільнення потрібне звернення до метафізичної площини, вихід за рамки буденного й водночас досягнення почуття цілісності. Подібне переживання єдності зі світом З.Фрейд назвав терміном “океанічне почуття”. Саме воно, на його думку, лежить в основі усіх релігійних переживань. Під час цього переживання навколишній світ стає освяченим, виступає джерелом *sacrum*²⁶. Цикл “Роздуми” є яскравим прикладом пошуку вирішення трьох основних питань екзистенціалізму – питання про мету – телеологічного, про причину – детерміністичного

та про призначення – фаталістичного. Не були вони чужими і для Лянґе. На думку П.Войцеховського, прямуючи стежкою Ніцше, поет дійшов туди, куди по слідах німецького філософа дійшли екзистенціалісти: Гайдеггер і Сартр²⁷.

У циклі “Роздуми” А.Лянґе запропонував читачеві доволі похмуру картину й песимістичний підхід до людської долі. Як загальний маніфест декадентства звучить цитата з його твору “*Życ jest to konać*” (це V вірш циклу). На відміну від інших модерністів (Л.Стаффа, Б.Лесьмяна), поет не шукав шляхів поєднання душі і тіла, не шукав єдності з Абсолютом і повернення до втраченого раю – він прагнув лиш забуття, як К.Тетмаер у славетному “Гімні до Нірвани”:

Kiedy duch ręce łamie, strwożony niemocą
 [...]
 Wyschnięta ma dusza
 Pragnęła tylko ciszy bez granic i końca.

[LIII, s.78]

Основним висновком нашої розвідки є твердження, що Лянґе підходить до людини як до *нефеш* – гебрайського поняття поєднання душі і тіла, причиною якого є божий дух, *руах*, який після смерті покидає тіло. Душу поет ототожнює з самосвідомістю, а дух – з підсвідомим прагненням кращого буття, звільнення з пут земного існування. У творчості автора “Роздумів” трапляються також твори, позначені відвертим песимізмом, особистим відчуттям безповоротності часу, що минає.

Щодо перспектив подальших наукових пошуків, то актуальним видається з’ясування ступеня впливу сучасних поетові філософських концепцій на його світогляд. Певні напрями такого аналізу вже окреслили польські вчені. Так, цікавим є спостереження Б.Шиманської стосовно філософського підґрунтя концепцій А.Лянґе. Дослідниця вважає, у своїй концепції світу-ілюзії Лянґе використав два ідейні напрями, перший з яких можна спрощено назвати шопенгауерівсько-буддійським, а другий –

²⁶ Freud Z. Kultura jako źródło cierpień // Człowiek, religia, kultura. Warszawa, 1967. S.238.

²⁷ Wojciechowski P. Przez labirynt rozmyślań do bramy śmierci – Antoni Lange *Rozmyślania*. S.74.

сведенборгівсько-карлайлівським²⁸. П.Войцеховський у статті “Через лабіринт роздумів до брами смерті” трактує свою роботу як елемент дискусії про культуру та екзистенцію, запропоновану Ф.Ніцше, що полягає на виокремленні двох рушійних первнів в історії культури та людському житті: діонісійського (темних сил у людині, шалу, оп’яніння, деструкції) і аполонівського (абстрактних можливостей, творення фікції, ілюзії), що протиставляються сократичному первню (первню пізнавального споглядання), який загрожує культурі та особистій екзистенції. Особисто нам видається, що рушієм ранньомодерністичного декадентизму було діонісійство, яке впливало з відчуття, що життя не має жодного вищого сенсу, а його невід’ємним складником є страждання.

**“DUSZA Z TYCH PĘT WYRWANA”:
SPIRIT / SOUL DIALECTICS IN ANTONY LANGE’S POETRY**

Yaroslav NAKHLIK

*Ivan Franko National University of L'viv
1, Universytetska Str., L'viv, 79000, e-mail: sliderua@ukr.net
The Polish Philology Department*

The present article is devoted to the analysis of the soul and body topoi use in the poetry of representative of Young Poland Antony Lange. Due to the conducted analysis the basic world view conceptions of artist-modernist have been marked out and the semantic field of the soul/spirit topos in his poetic creation have been found out. The sources of anthropological dualism in the Mediterranean cultural environment have been as well traced in the article (mythology of orfizm). Also a difference in use of the terms soul and spirit in the poetry of Young Poland has been found out. The special attention has been paid to the attitude of the soul as essence of lyric hero to the transcendent Absolute. Some parallels have been drawn between creation of A. Lange and philosophical ideas of G. Hegel, A. Bergson, F. Freud, Hebrew anthropology and later achievements of existentialists.

Key words: modernism, soul, spirit, body, topos, dualism, orfizm, Young Poland.

Стаття надійшла до редколегії 19.02.2010
Прийнята до друку 26.03.2010

²⁸ *Szymańska B.* Poeta i nieznanie: poglądy filozoficzne A. Langego. S.29.